

amerikansk krigspropaganda. Kas-
tas klichéer av denna art bort, är
åtminstone något vunnet.

Till de stora romantiska fan-
tasiernas och de små slappa tan-
karnas värsta bråte hör världs-
ideologierna i Europa, Asien, Ame-
rika, Sydamerika, Afrika — kan-
ske har Australien blivit försko-
nat. Tillverkningen av dessa ideo-
logier går till på övligt sätt;
verkligheten stympas för att pas-
sa spekulationen och infallet.
Europa blir halva Europa — det
geografiska begreppet Europa
minus England eller Ryssland el-
ler båda — jämte andra delar
av världen som förtjänar heders-
namnet; kanske blir Europa bara
ett vackert namn för den stat som
vill härska över Europa, Napo-
leons Frankrike eller Hitlers
Tyskland. Bildade asiater har i
Europa lärt sig denna teknik. Man

talat om Europa och Asien som
om det vore två bestämda, skilj-
aktiga och inom sig sammansvets-
sade områden. På den interna-
tionella presskonferensen i To-
kyo, som huvudsakligen omfattar
de asiatiska tidningsrepresentanter,
saknades inte denna förgyllning
av "Asien", även om naturligtvis
varje enskild person i ett enskilt
samtal var klar på den magra rea-
liteten bakom banketspråket.
Framst är det emellertid de stora
nationerna, lystna att ange tonen
eller att härska, som med detta
lockrop kallar på skyddslingar el-
ler motiverar de svagas betvin-
gande. I dagens läge är det Ki-
na som talar om Asien, som sä-
ger sig vara Asien; för femton år
sedan var det Japan som anlade
den asiatiska kostymen.

Att Asien inte bildar en enhet
är om möjligt än klarare än att
Europa intet gör det: Japan, Kina,
Indien, Pakistan, Iran, Turkiet,
det är bara ordet Asien som är
det gemensamma: skilda kulturer,
skilda religioner, skilda ideolo-
gier, skilda språk, skilda "raser",
grannarna avskyr i regel varand-
ra, och de avsidensboende bryr
man sig inte om. I Japan har
dessa asiatiska föreställningar, ef-
ter allt att döma, för närvarande
ingen marknad. Här känner man
inte ens den torftiga gemenskap
med andra som Indien, Indone-
sien, Burma, Filippinerna och
ytterligare några stater kan åbe-
ropa, nämligen ett tidigare ko-
loniförhållande till Europa. Ja-
pan är, trots alla reservationer,
den mest västerländska av de
asiatiska staterna, och de analy-
ser och prognoser som bygger på
Japans karaktär av asiatisk stat
är i alldeles särskild grad för-
tjänta av tvivel och misstro.

HERBERT TINGSTEN

D • N

2/8 1956

Det spanska inbördeskriget

Den debatt som på några håll
i pressen börjat om det spanska
inbördeskriget för tjugu år se-
dan är ur flera synpunkter av
intresse. Den visar att det ännu
efter så lång tid är svårt att
med säkerhet och objektivitet
klarlägga ett historiskt händel-
seförlopp. Det spanska inbör-
deskriget har visserligen skild-
rats av en rad kompetenta för-
fattare, men det kan inte be-
stridas att i regel författarens
sympati för den ena eller den
andra sidan förleder honom att
åtminstone framhäva vissa si-
dor i skeendet och ställa andra
i skymundan. Debatten visar
därför också att det spanska in-
bördeskriget blivit något av en
myt: de föreställningar som de
stridande parterna och deras
sympatisörer gjorde sig om
kampen har ingått i hela deras
politiska åskådning, har blivit en
del av deras sätt att betrakta
även den samtida verkligheten.
Likväl borde det vara möjligt
att komma överens om en del
grundläggande fakta; sedan kan
tolkningen och värderingarna
av dem bli skiljaktiga.

Svenska Dagbladet var un-
der inbördeskriget ett av de
svenska organ som klart tog
parti för Franco. Ledmotivet i
tidningens uttalanden om kriget
var självfallet att Franco var ett
värn mot kommunismen. Mot
krigets slut fick denna tanke-
gång en speciell utformning;
gång på gång förklarades det
att den lyckligaste utgången
hade varit en snabb seger för
Franco, medan en snabb seger
för republikanerna betecknades
som farlig, därför att dessa —
sades det — skulle så skonings-
löst ha förföljt sina motstän-
dare. Detta resonemang, som
saknade all grund i fakta — ty
att nationalisternas hårdhet och
grymhet väl kunde mäta sig
med deras motståndares var
uppenbart — utgjorde uppen-
barligen en betäckning för den
mera tvivelaktiga och oroande
uppfattningen att Francos se-

ger över den spanska demo-
kratien var värdefull.

Tjugu år senare går det kon-
servativa huvudorganet på i de
väsentliga samma linje. Men
lustigt nog har den teknisk
gestaltningen av denna linje
blivit annorlunda. Nu påstå-
gång på gång att en seger "fö-
den mot slutet kommunist-
dominerade spanska folkfron-
ten" skulle ha varit förhatlig.
Rent logiskt är det en orimlig
tankegång, ty kommunisternas
väl inte dominerande, men myc-
ket starka inflytande inom den
republikanska riktningen i Spa-
nien inträdde först då Francos
seger var ofrånkomlig; att tänka
sig en republikansk seger i den-
na situation var helt uteslutet.
Men framför allt är det ju un-
derligt att klaga över den öka-
de makt som kommunismen
fick just under bekämpandet av
Francos uppror utan att be-
klaga själva detta uppror. Slut-
satsen, vare sig man önskar att
Franco skulle ha segrat genast
eller att han skulle segra just
då han segrade, blir emellertid
densamma: Det var bra att
Franco vann.

Den historieskrivning tidnin-
gen bjuder på för att komma
fram till den avgörande tesen är
under båda skedena lika färgad.
Man säger aldrig direkt att man
föredrar en fascistisk diktatur
framför en kommunistisk, än
mindre att man föredrar en fa-
scistisk diktatur framför en de-
mokrati med extremt radikala
eller socialistiska tendenser,
utan det hävdas eller antydes
att det var vänstersidan som
egentligen bar skulden till vad
som inträffade. Många små
förvanskningar — för att an-
vända detta ord, trots att det
kanske är fråga om ren okun-
nighet — presenteras i det sam-
manhanget. Under våren 1936,
efter republikanernas valseger,
förekom en rad våldsdåd på
båda sidor; man dröjer vid
våldsdåden från vänster, men
berör endast med lätt hand
våldsdåden från höger. Man
säger att den sittande spanska
regeringen var lierad med kom-
munisterna därför att kommu-
nisterna tillhörde den folkfront
som vann valsegern. Man på-
står att mordet på högerledaren
Sotelo ledde till upproret, men

9e. 10 k. 6ul.

S: a 25

nämner inte att detta mord var en omedelbar konsekvens av det fascistiska mordet på vänstermannen Castillo. Man talar om att Italien, Tyskland och Ryssland hjälpte de stridande parterna som om hjälpen till den ena sidan hade haft samma innebörd och betydelse som hjälpen till den andra.

På huvudsakliga punkter är dock fakta i dessa frågor ostridiga. Vid vårvälet 1936 fick vänstern 256 mandat av 473. Bland vänsterns män var över hälften borgerliga republikaner och endast 15 kommunister. Socialisterna, omkring 90 till antalet, var uppdelade i skilda grupper; de var i regel klart mot kommunismen, och även vänstersocialisten Caballero var under den följande tiden avvissande mot Moskvas försök att ge direktiv. I regeringen ingick ingen socialist och ingen kommunist; det var alltså mot en borgerligt demokratisk regering som upproret riktades. Efter hand fick under inbördeskriget både socialister och kommunister en starkare ställning, men det bör erinras om att Moskvas order vid denna tid gick ut på att kommunisterna skulle nöja sig med demokratiska reformer, det talades rent av om att kommunismen i Spanien 1937 och 1938 var den starkaste motståndaren till socialisering (varmed självfallet inte är sagt att kommunismen för framtiden skulle ha stannat vid denna moderering).

Då Francoupproret försvaras som ett uppror mot regeringens ineffektivitet och den stigande laglösheten, ja, som en följd av mordet på Sotelo, är det sannerligen viktiga fakta som skuffas undan. Redan strax efter valet hade regeringen för att förekomma en militärkupp känt sig nödsakad att flytta reaktionära generaler, bland dem Franco, till befattningar utanför det spanska fastlandet. Under den följande tiden hade dessa generaler, såsom senare öppet erkändes, förhandlat med fascismen och nazismen om hjälp vid ett inbördeskrig; man kan med säkerhet utgå ifrån att både Hitlers och Mussolinis inskrifanden på förhand var utlovade. Närmare uppgifter om dessa förhållanden finns exempelvis i Annual Register, Oliveira "Politics, Economics and Mer of Modern Spain" (Gollancz 1946) och Brennan, "The Spanish Labyrinth" (Cambridge University Press, 1943). Den ende diplomat i Spanien vid denna tid som senare utgivit sina memoarer, amerikanske ambassadören Claude Bowers, ger också vittnesbörd av värde för bedömandet av situationen före och efter upprorets början.

Trumfen i Francos propaganda, liksom förut i Mussolinis och Hitlers, var att det gällde att rädda Spanien från kommunismen. Den hjälp Spanien fick från Mussolini och Hitler — för att inte tala om det moriska kavalleri som under det första skedet var rebellernas kärntrupper — var emellertid av ojämförligt större betydelse än de understöd regeringen fick från Ryssland och både från demokrater och kommunister på olika håll i världen. Mussolini började sin hjälpkaktion genom flygplan redan ett par veckor efter upprorets utbrott; sedan sattes tiotusentals italienska sk frivilliga in på Francos sida, och även Hitler gjorde genom sina flygeskadrar de upproriska utomordentliga tjänster. Man torde med säkerhet kunna påstå att regeringen hade segtrat om inte Franco fått denna väldiga hjälp utifrån.

För sin säregna historieskrivning har Svenska Dagbladet framför allt funnit stöd i den aktade schweiziska tidningen Neue Zürcher Zeitung. Svenska Dagbladet känner tydligen inte till hur det förhåller sig med denna tidnings inställning till den spanska konflikten. Under inbördeskriget var Neue Zürcher Zeitung en nästan lika ivrig anhängare av Franco som Svenska Dagbladet; de båda tidningarna bör därför med fördel kunna citera varandra som sanningsvittnen. I motsats till Svenska Dagbladet har emellertid Neue Zürcher Zeitung sedermera erkänt att den i viktiga punkter tagit fel; tidningens år 1955 utgivna historik betonar att dess kommentarer till inbördeskriget var ensidiga och att dess beundran för Franco var överdriven. Även efter detta står emellertid tidningen i en viss försvarsposition; den söker envist hävda att dess hållning under kriget, om också ensidig och överdriven, inte var alldeles felaktig. Ett annat huvudvittne för Svenska Dagbladet är den spanske historikern Madariaga. Inte så att Madariagas ganska objektiva framställning stöder Svenska Dagbladets påståenden, men så att ett och annat ord från Madariaga kan ställas i tidningens tjänst. Så till exempel skriver tidningen att inbördeskriget var "enligt Madariagas mening en ren spansk affär" till sin upprinnelse och ondgör sig rent av

över att vi citerat orden "en rent spansk affär" utan att ha nämnt Madariagas namn. I själva verket skriver Madariaga att inbördeskrigets första period (mindre än fyra månader) var "en ren spansk affär", men tillägger omedelbart att redan under denna tid de stridande fick hjälp utifrån, dock utan att denna hjälp väsentligt bestämde krigets förlopp under denna tid (Svenska Dagbladet har alltså mobiliserat Madariaga genom att citera honom fel).

Svenska Dagbladet slutar sin replik på vår ledare i måndags med några satsar som nog inte kan skrivas på den oskuldsfulla okunnighetens konto. Det sägs att vår ståndpunkt är besynnerlig, eftersom vi betonar 1950-talets kommunistfara, men angriper den "som vågar hävda att även

1930-talets internationella kommunistiska samverkan kunde utgöra en verklig fara för demokratin". Här framträder med aningslös fräckhet tanken att man bör skriva 1930-talets historia inte med hänsyn till fakta, utan så att den skall passa vår uppfattning i dagens politiska läge. Men framför allt: Skulle vi på grund av att kommunismen både på 1930-talet och 1950-talet måste ses som en fara för demokratin anse att det är bra om den andra ytterligheten, fascismen, nazismen eller francoismen, segrar? Om den uppfattningen konsekvent vidhålls, bör Svenska Dagbladet nu också prisa Mussolinis och Hitlers segrar. Från detta torde vi dock bli förskonade; det är säkert endast segrarnas historia som tidningen ser så vackert på.